**РЕПУБЛИКА СРБИЈА**

**ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

Београд

411-7/2025

дел. бр. 8737 датум: 31.3.2025.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Покрајински заштитник грађана Аутономне Покрајине Војводине
Омбудсман

## НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

### МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

### МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

# Извештај о посети Окружном затвору у Суботици

Београд, март 2025. године

## САДРЖАЈ


**1. УВОД** ..... 3

**1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ** ..... 3

**1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ** ..... 4

**1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ** ..... 4

**1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ** ..... 4

**1.2.3. САРАДЊА СА НПМ** ..... 5

**2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ** ..... 6

**2.1. СТАЊЕ НА ДАН ПОСЕТЕ** ..... 6

**2.2. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ** ..... 6

**2.3. ТРЕТМАН У ЗАТВОРЕНОМ ОДЕЉЕЊУ** ..... 9

**2.4. УПУЋИВАЊЕ У САМИЦУ** ..... 13

**2.5. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ** ..... 14

**2.5.1. МЕРЕ ПРИНУДЕ** ..... 14

**2.6. ПОВРЕДЕ** ..... 16

**2.7. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ** ..... 17

**2.7.1. ПОДНЕСЦИ И ПРИТУЖБЕ** ..... 17

# 1. УВОД

## 1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака[1] прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,[2] којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,[3] Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево, Кликактив – Центар за развој социјалних политика и Групу 484.

[1] "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.
[2] Потписан 12. децембра 2011. год.
[3] Објављен на интернет страници Заштитника грађана 02. септембра 2024. год.

## 1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

### 1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

| | |
|---|---|
| УСТАНОВА | Окружни затвор у Суботици (ОЗ Суботица) |
| ВРЕМЕ ПОСЕТЕ | 10. фебруар 2025. године |
| ОСНОВ ПОСЕТЕ | Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака |
| ЦИЉ ПОСЕТЕ | Провера постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака |
| ВРСТА ПОСЕТЕ | Тематска |
| НАЈАВА ПОСЕТЕ | Ненајављена посета |
| ПОСЕТУ ОБАВИО | Заштитник грађана у сарадњи са Покрајинским заштитником грађана – омбудсманом |
| САСТАВ ТИМА | **Вођа тима:**<br>Маја Јовић, *Заштитник грађана/Одељење НПМ*<br>**Чланови тима:**<br>Ивана Босиљчић, *Стручна служба Заштитника грађана*<br>Јагода Вјештица, *Стручна служба Покрајинског Заштитника грађана-Омбудсмана* |

### 1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

НПМ је посету обавио у складу са претходно утврђеном методологијом која је развијена ради остваривања циља посете, односно провере постојања појаве тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака. Методологијом је предвиђено да НПМ разговара са лицима лишеним слободе која су у већем ризику од лошег поступања – лица која се налазе у затвореном одељењу завода и на извршењу дисциплинских и посебних мера за одржавање реда и безбедности у заводу, да оствари увид у евиденције и другу документацију о притужбама чији је предмет тортура или друго лоше поступање, примени мера принуде, повредама лица лишених слободе и другим ванредним догађајима, као и да обави појединачне разговоре са лицима која су учествовала у догађајима који носе ризик од злостављања.

Посета 10. фебруара 2025. године је обављена у неколико фаза:

Фаза I: Разговор са руководством

Посета је започета разговором са замеником начелника Службе за обезбеђење. Вођа тима је указао на мандат НПМ, представио чланове тима за посету и опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Фаза II Увид у документацију
У оквиру ове фазе посета је обухватила разговоре са службеницима из различитих заводских служби и увид у документацију која се односи на примену мера за одржавање

реда и безбедности у заводу, ванредне догађаје и повреде лица лишених слободе, третмански рад и другу документацију и евиденције од значаја за предмет овог извештаја. Посебну пажњу НПМ је посветио начину обављања лекарског прегледа након примене мера принуде.

Фаза III: Разговори са лицима лишеним слободе

Део тима НПМ обишао је просторије у којима су смештени притвореници и осуђена лица разврстана у затворено одељење, заједничко купатило, као и просторију за дневни боравак коју користе осуђена лица разврстана у полуотворено одељење и прекршајно кажњени. Такође, извршен је обилазак спаваонице која се користи као пријемно одељење и две просторије под видео надзором које се користе за издвајање.

Током обиласка, обављени су разговори са преко 25 лица лишених слободе, притвореника/ица и осуђених лица разврстаних у затворено одељење Завода, који су затечени у спаваоницама.

Тим НПМ је, потом, обавио индивидуалне ненадзиране разговоре са два осуђена лица. Индивидуални разговори су обављени са лицима за које су чланови тима на основу увида у документацију, која је обављена у Фази II, оценили да је ради прикупљања свих релевантних информација потребно обавити разговоре са њима.

Фаза IV: Завршни разговор са руководством

Посета Заводу окончана је разговором тима НПМ са начелником Службе за обезбеђење. Тим је указао на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе и другим најважнијим налазима из посете.

### 1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Током посете, сва службена лица су остварила сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да обави свој мандат. НПМ су пружене тражене информације, омогућен приступ просторијама, преглед, увид и фотокопирање тражене документације, као и несметани и ненадзирани разговори са лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

**Професионално поступање службеника ОЗ Суботица током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.**

## 2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

### 2.1. СТАЊЕ НА ДАН ПОСЕТЕ

На дан посете у ОЗ Суботица се налазило укупно 208 лица лишених слободе, од којих 74 осуђена лица, 48 прекршајно кажњених и 86 лица у притвору. Од укупног броја осуђених, 34 лица су разврстана у затворено одељење. У дану посете није било лица лишених слободе према којима се примењују мере принуде издвајање или везивање кожним каишевима и лица према којима се примењују посебне мере смештај у посебно осигурану просторију, смештај под појачан надзор и усамљење. Такође, није било лица на извршењу дисциплинске мере упућивања у самицу нити лица која су одбијала храну и/или воду.

### 2.2. МАТЕРИЈАЛНИ УСЛОВИ

У односу на прву посету НПМ овом заводу, која је обављена 2016. године[4], стање у ОЗ Суботица у погледу материјалних услова углавном се није променило на боље. Завод се и даље налази у центру града, у објекту изграђеном 1880. године, у којем услови смештаја, због архитектонских карактеристика, старости и дотрајалости, али и броја лица која су у њему смештена, нису адекватни.

У ОЗ Суботица постоје мале просторије – спаваонице, површине око 7 m2 и велике просторије површине око 28 m2 од чега у овим спаваоницама око 1 m2 простора заузима мокри чвор - чучавац и чесма. Мале просторије се користе за смештај по 2 лица, а велике просторије се углавном користе за смештај 8 лица, мада је у време посете у појединим спаваоницама било смештено и више лица. Ширина мањих соба (од зида до зида) је 1,8 метара, што је мање од стандардом предвиђеног. Собе су неокречених зидова, често са флекама од прокишњавања, влаге и инсеката. Мокри чворови су у изузетно лошем стању. У већини соба, врата од тоалета не дихтују или су оштећена од старости или влаге, појединa и без могућности да се потпуно затворе.

Иако све просторије имају адекватну природну и вештачку светлост и доток свежег ваздуха, прозори су стари и дотрајали, а у појединим спаваоницама, према изјавама затечених лица, исти не дихтују и сами се отварају.

У спаваоницама се налазе радијатори, кревети на спрат са старим душецима у коцкама, сто и клупа за седење, као и ормари и/или касете за одлагање личних ствари.

[4] Извештај о посети ОЗ Суботица 281-19/16, дел.бр. 22251 од 14.06.2016. године.

Заједничко купатило, које три пута недељно (понедељком, средом и петком) користе сва лица лишена слободе, опремљено је тушевима и преградама које донекле обезбеђују приватност. Тушеви су постављени на плафону, а лица немају могућност да регулишу млаз и количину воде. Према наводима лица лишених слободе, време предвиђено за туширање је непримерено кратко, свега неколико минута, па се дешава да не стигну у потпуности да исперу сапуницу, јер брзо нестане топла вода или им вода буде искључена. Према наводима службених лица, у употреби су бојлери недовољног капацитета, који су смештени у просторију до купатила. Туширање се обавља тако што се из те просторије прво пусти вода, па се искључи док се лица сапуњају, а потом се поново пусти да би се испрали. Кад нестане топле воде, сачека се да се вода угреје да би се друга лица окупала.

НПМ указује да би требало размотрити начин организовања туширања како би се лицима лишеним слободе омогућило довољно топле воде и времена за туширање.

1.

| |
|---|
| *УТВРЂЕНО*<br>Заједничко купатило у ОЗ Суботица нема примерену санитарну опрему, а време предвиђено за туширање је недовољно дуго. |
| *РАЗЛОЗИ*<br>*Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.* [5]<br>*Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.*[6]<br>*Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.* [7] |

[5] ЗИКС, ("Сл. гласник РС", бр. 55/2014 и 35/2019) чл. 79, ст. 2.

[6] Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, ("Сл. гласник РС", бр. 110/2014 и 79/2016) члан 16, став 6.

[7] Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са европским затворским правилима Rec (2006) 2- рев, тачка 19.3.

*ПРЕПОРУКА*

**ОЗ Суботица ће обезбедити примерене санитарне уређаје у заједничком купатилу, као и адекватно трајање туширања, како би се омогућило одржавање личне хигијене лица лишених слободе.**

Приликом обиласка, већина лица лишених слободе, а нарочито притворенице, изразили су незадовољство због услова смештаја, трајања туширања, недостатка средстава за хигијену, посебно опреме за одржавање хигијене подова у просторијама у којима бораве, и присуства стеница и буба. Према службеним наводима, редовно се врши дезинсекција, али се проблем повремено понавља.

Имајући у виду да у Извештају НПМ о посети ОЗ Суботица из 2016. године, појединачне препоруке које се тичу смештаја углавном нису упућиване, из разлога што постојећи објекат, због старости и других недостатака, не би било могуће ускладити са важећим стандардима, ни извештај из ове посете не обухвата појединачне препоруке за све утврђене недостатке које се односе на смештајне услове.

Према службеним наводима, за изградњу нове наменске зграде опредељена је локација ван центра града и обезбеђена потребна документација.

**НПМ би желео да од Управе за извршење кривичних санкција добије информације о томе када је планиран почетак и завршетак изградње одговарајућег објекта за потребе ОЗ Суботица.**

НПМ је још у Извештају из посете обављене 2016. године истакао да је зграда у којој се налази ОЗ Суботица неприступачна особама којима су за кретање неопходна инвалидска колица и особама са тешкоћама у кретању, да завод нема рампу за инвалидска колица, и да у ОЗ Суботица не постоје смештајни и други животни услови примерени врсти и степену посебних потреба осуђених са тешкоћама у кретању којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала и упутио препоруку Управи за извршење кривичних санкција да предузме мере како се у ОЗ Суботица, до изградње новог објекта који је у складу са важећим стандардима, не би смештала лица лишена слободе која имају потешкоће у кретању и којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.

Поводом те препоруке, Управа за извршење кривичних санкција обавестила је Заштитника грађана да је директор Управе за извршење кривичних санкција обавестио управника ОЗ Суботица да је потребно да се обрати предлогом за премештај лица лишених слободе у други завод, уколико имају потешкоће са кретањем, а у том заводу им нису обезбеђени адекватни услови за смештај у складу са важећим

стандардима.[8] Међутим, током посете у ОЗ Суботица затечено је једно осуђено лице које користи ортопедско помагало-штаке за ходање. У разговору је навео да ускоро излази, али да посебне тешкоће има приликом употребе тоалета -„чучавца“, као и кретања степеницама унутар завода.

2.

| |
|---|
| *УТВРЂЕНО*<br><br>У ОЗ Суботица не постоје смештајни и други животни услови примерени врсти и степену посебних потреба лица лишених слободе са тешкоћама у кретању којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала. |
| *РАЗЛОЗИ*<br><br>*Осуђени са инвалидитетом има право на смештај примерен врсти и степену његових потреба.[9]*<br><br>*Смештај осуђеног са инвалидитетом је примерен врсти и степену његових потреба.[10]*<br><br>*Органи јавне власти дужни су да особама са инвалидитетом обезбеде уживање права и слобода без дискриминације.[11] Непосредна дискриминација постоји ако се лица у истој или сличној ситуацији, било којим актом или радњом стављају, или су стављени у неповољнији положај због његове или њихове инвалидности.[12]*<br><br>*Завод за извршење кривичних санкција ће осуђеном коме је за кретање неопходна употреба инвалидских колица, омогућити смештајне и друге животне услове примерене врсти и степену његових посебних потреба. Осуђени ће бити смештен у посебној спаваоници у приземљу објекта, у којој постоји мокри чвор са санитарним уређајима прилагођеним његовим потребама, са вратима одговарајуће ширине и прилазном рампом за његово несметано кретање колицима у објекту и излазак ван затворених просторија.[13]* |
| ***ПРЕПОРУКА***<br><br>**ОЗ Суботица ће предузети мере како се, до изградње новог објекта који је у складу са важећим стандардима, у тај завод не би смештала лица лишена слободе која имају потешкоће у кретању и којима је неопходна употреба инвалидских колица или других ортопедских помагала.** |

## 2.3. ТРЕТМАН У ЗАТВОРЕНОМ ОДЕЉЕЊУ

У тренутку посете у затвореном одељењу се налазило 34 лица од којих је једно лице било прекршајно кажњено. Прекршајно кажњена лица се редовно смештају у просторије које су намењене за смештај прекршајно кажњених лица које се налазе у полуотвореном одељењу и одвојено од осуђених лица, осим у ситуацијама када су капацитети преоптерећени и тада се дешава да буду смештени заједно са осуђеним лицима. У дану посете, према наводима службених лица, прекршајно кажњено лице се налазило у затвореном одељењу заједно са лицима осуђеним за кривична дела на основу процене

[8] Одговор Управе за извршење кривичних санкција 021-01-14/2016-05 од 11.7.2016.
[9] Закон о извршењу кривичних санкција, члан 77. став 3
[10] Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, члан 15. став 2,
[11] Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 4. ("Сл. гласник РС", бр. 33/2006 и 13/2016)
[12] Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, члан 6. став 2.
[13] Препорука Заштитника грађана 12 – 2615 / 10, од 29. децембра 2010. године

стручног тима, односно због тога што има кривични поступак у току за тешко кривично дело. Наведене околности из конкретног случаја не смеју бити разлог смештања ове категорије лица ван просторија предвиђених за смештај прекршајно кажњених лица и њихово мешање са лицима осуђеним у кривичном поступку.

Сврха раздвајања различитих категорија затвореника је да се осигура заштита и безбедност лица лишених слободе, оптимално управљање затвором и обезбеђивање најприкладнијих затворских услова за сваку категорију лица лишених слободе.

3.

| |
|---|
| ***УТВРЂЕНО***<br><br>**У ОЗ Суботица прекршајно кажњена лица се повремено смештају заједно са лицима осуђеним за кривична дела.** |
| ***РАЗЛОЗИ***<br>*Различите категорије затвореника морају да буду у различитим установама или деловима установа, при чему се у обзир узимају њихов пол, старост, кривична евиденција, правни основ лишења слободе и потребе поступања са њима.*[14]<br><br>*Кажњени се распоређује на извршење казне затвора у посебном одељењу завода, одвојено од осуђених за кривична дела.*[15] |
| ***ПРЕПОРУКА***<br><br>**У ОЗ Суботица, прекршајно кажњена лица се неће смештати заједно са лицима осуђеним за кривична дела.** |

Осуђена лица која су смештена у затвореном одељењу налазе се у спаваоницама које су на трећем спрату главне зграде и то у малим собама са по два кревета или већим са 6-8 кревета. Тренутно су запослена два лица из затвореног одељења и то на радном месту фризер 2 пута недељно у трајању од око 4 сата и на радном месту мајстор које радно место је по потреби у зависности од тога да ли има посла. Иначе, једно од радних места где су у ранијем периоду били запослени осуђеници из затвореног одељења је радник на кантини или у кухињи. Међутим, према наводима службених лица број упошљених из затвореног одељења у великој мери зависи од личних и безбедносних фактора, развијених радних навика и заинтересованости самих лица. Начелник службе за третман је навео и то да су се писаним путем прошле године обратили фирмама у оквиру привредне зоне Суботице, са циљем да отпочну сарадњу у погледу упошљавања лица у затвореном одељењу, али да им се ни једна фирма није јавила са типом посла који би могао да се одвија унутар затвореног одељења.

Лица у затвореном одељењу имају право на шетњу сваког дана у трајању од 2 сата у току пре поднева и она се обавља у две групе. Током шетње имају могућност да играју стони тенис, кошарку и користе справе за вежбање. Шах имају могућност да играју сваког дана по собама, а тренутно је у току и турнир. Иако затвор нема посебну просторију, осуђени у затвореном одељењу имају право да једном у два месеца бораве с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у просторији за посете.

[14] Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима (Нелсон Мандела правила), прав. 11.

[15] Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 216, став 1

Једном месечно се организује пројекција филма, медицинске сестре повремено одрже предавања о полно преносивим болестима, а једном месечно имају и посете свештеника. Осим наведеног спроводи се и основно образовање одраслих и тренутно су два лица из затвореног одељења на школовању.

Од групних програма у затвореном одељењу у току су општи когнитивно-бихејвиорални програм и програм за починиоце насилних кривичних дела и у њих је укључено укупно 7 лица, а једно лице је у међувремено одустало.

Лица којима се одреди смештај под појачан надзор налазе се у посебној просторији-спаваоници у затвореном одељењу и током трајања ове посебне мере имају права на посете, осим права да бораве са брачним другом, децом или другим блиским лицима три часа у просторији за посете, на телефонске разговоре, шетњу у трајању од два сата дневно и спортске активности током шетње, као и на пакете.

Васпитач у затвореном одељењу је доступан лицима сваког дана за све текуће ствари за које су лица заинтересована, као што су нпр. питања контактирања са породицом, остваривања социјалне помоћи, техничка питања набавке лекова, одеће, књига итд. Осим тога васпитач спроводи и планиране индивидуалне разговоре, као и непланиране уколико је у питању нека ванредна ситуација која захтева разговор попут тешке адаптације лица, ступање у штрајк глађу или одбијање хране, промена у понашању итд. Увидом у поједине личне листове утврђено је да се контакт са лицем и васпитачем остварује у просеку два пута месечно.

Горе описано одсуство смислених активности и радног ангажовања се односи и на притворенике. Службена лица су навела да њихова шетња траје сат времена што су потврдили притвореници, док су притворенице навеле да она траје и краће.

Имајући разумевање за чињеницу да је у заводу тешко обезбедити услове за радно ангажовање што већег броја осуђеника који се налазе у затвореном одељењу, укључујући и притворенике, **НПМ ипак сматра да Завод треба да уложи додатне напоре у правцу обезбеђивања радног ангажовања за што већи број ове категорије лица.**

4.

| |
|---|
| ***УТВРЂЕНО*** <br> **У ОЗ Суботица притворена лица на свежем ваздуху бораве до сат времена дневно.** |
| ***РАЗЛОЗИ*** <br> *Притвореницима ће се обезбедити кретање на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно, у складу са законом.*[16] |
| ***ПРЕПОРУКА*** <br> **ОЗ Суботица ће притвореним лицима омогућити боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.** |

[16] Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/2014), чл. 45, став 1

5.

| |
|---|
| УТВРЂЕНО<br>У ОЗ Суботица осуђена лица разврстана у затворено одељење и притвореници нису радно ангажовани. |
| *РАЗЛОЗИ*<br>*Сврха казне затвора или сличних мера којима се лице лишава слободе је пре свега заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Та сврха може да се оствари само ако се период проведен у затвору искористи да се у мери у којој је то могуће обезбеди реинтеграција таквих лица у друштво по њиховом ослобађању како би могла да живе у складу са законом и да се самостално издржавају.*<br>*У ту сврху, управе казнених завода и друга надлежна тела треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и посао, као и друге видове примерене и доступне помоћи, укључујући и оне допунске, моралне, духовне, социјалне, здравствене и спортске природе. Сви такви програми, активности и услуге треба да се реализују у складу с потребама индивидуалног приступа затвореницима.*<br>*Осуђеним затвореницима се омогућава да раде и/или активно учествују у својој рехабилитацији, под условом да лекар или други квалификовани здравствени радник утврди њихову физичку и психичку способност за то.*<br>*Затвореницима се омогућава довољно корисног радног ангажовања како би били активно упослени током нормалног радног дана.*[17]<br>*Створиће се услови који ће омогућити затвореницима да се запосле на смислен начин уз плату која ће им олакшати реинтеграцију на тржиште рада у земљи и омогућити им да доприносе властитој финансијској подршци и помоћи својим породицама.*[18]<br>*Затворске власти ће настојати да обезбеде довољно корисног рада.*[19]<br>*Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у одељењу високе безбедности него у обичном. То може умногоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.*[20]<br>*Рад осуђеног је саставни део програма поступања.*<br>*Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.*<br>*У оквиру извршења програма поступања, осуђени је обавезан да извршава радне задатке и обавезе.*[21] |

[17] Стандардна минимална правила Уједињених нација за поступање са затвореницима, Анекс уз Резолуцију Генералне скупштине УН бр. 70/175 од 17. децембра 2015. год. (Манделина правила), прав. 4. и 96.

[18] Основни принципи Уједињених нација за поступање са затвореницима, Резолуција Генералне скупштине УН бр. 45/111 од 14. децембра 1990. год, принц. 8.

[19] Препорука Рец (2006) 2 - рев Комитета министара државама чланицама Савета Европе о Европским затворским правилима (Европска затворска правила), прав. 26.2.

[20] Стандарди ЦПТ: Нови стандарди ЦПТ-а у погледу издржавања казне затвора, ЦПТ/Инф (2001) 16, пар. 32.

[21] Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 98.

*По одобрењу органа који води поступак, а уз сагласност управника завода, притвореник се на свој захтев може упослити да ради на пословима у кругу завода који одговарају његовим психичким и физичким својствима, под условом да то није штетно за вођење поступка*[22].

**ПРЕПОРУКА**

**ОЗ Суботица ће обезбедити услове за радно ангажовање осуђених лица разврстаних у затворено одељење и притворених лица.**

## 2.4. УПУЋИВАЊЕ У САМИЦУ

На дан посете НПМ, у ОЗ Суботица није било лица на издржавању дисциплинске мере упућивање у самицу. Према подацима Службе за обезбеђење, у 2024. години изречено је 13 дисциплинских мера упућивања у самицу, а у 2025. години, до дана посете НПМ, једна. Од укупног броја ових мера у 2024. години, две су условно изречене, са роком провере од месец дана до три месеца.

Увидом у поједине предмете, уочено је да су решења о изрицању ове мере образложена, да садрже поуку о правном леку, као и да су уручена кажњеном лицу. У 2024. години није било жалби на решења, а у 2025. години изјављена је једна жалба судији за извршење кривичних санкција, која је усвојена због непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Уколико се лице у дисциплинском поступку изјасни да му је потребна стручна правна помоћ, ОЗ Суботица се обраћа КПЗ у Сомбору, будући да је у ОЗ Суботица запослен само један дипломирани правник, те се осуђеном пружа стручна правна помоћ у дисциплинском поступку од стране дипломираног правника из КПЗ у Сомбору.

За извршење дисциплинске мере упућивања у самицу није опредељена посебна просторија већ се, по потреби, у те сврхе користи нека од слободних мањих спаваоница или се са извршењем мере сачека док се она не ослободи. Не користе се просторије које су под видео надзором, а које служе за издвајање.

Увидом у евиденцију обилазака лица у самици уочено је да лекар свакога дана обилази лице које је у самици и убележи напомену.

Евиденцију обилазака води Служба за обезбеђење у књизи означеној као „Књига лекарских прегледа“, али се у њу уносе и подаци о обиласцима других лица. Из евиденције се може закључити да обиласке редовно, у законом прописаним роковима, обављају и управник, васпитач (службеник третмана) и надзорник.

Према службеним наводима, током извршења мере командири током смене често обилазе кажњеног.

Наведено је потврдио и осуђени са којим је обављен ненадзирани разговор, а који је у 2024. години био на извршењу дисциплинске

[22] Правилник о извршењу мере притвора, чл.44

мере упућивања у самицу у трајању од 5 дана. Током боравка у самици осуђени је имао код себе личне ствари, могао је да користи право на боравак на свежем ваздуху и право на телефонске разговоре.

## 2.5. ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ

У ОЗ Суботица током 2024. године било је укупно 78 ванредних догађаја, од којих највише штрајкова глађу, физичких сукоба између лица лишених слободе, самоповређивања и ремећења реда у заводу. У 2025. години, до дана посете НПМ, било је укупно 3 ванредна догађаја, од којих две туче и један штрајк глађу.

О ванредним догађајима води се јединствена евиденција, као и појединачни предмети. Евиденција садржи основне податке о ванредном догађају, док се у предметима налазе службене белешке командира, писане изјаве лица лишених слободе на околности догађаја, извештаји о ванредним догађајима који се ажурно подносе начелнику Службе за обезбеђење и управнику, као и обавештења Оперативном центру. Ванредни догађаји су у документацији описани тако да пружају релевантне податке о околностима догађаја.

Када је учесник ванредног догађаја притвореник, о догађају се извештава и поступајући судија и судија за извршење кривичних санкција, а јавно тужилаштво се обавештава у свим случајевима када постоје основи сумње да је извршено кривично дело.

### 2.5.1. МЕРЕ ПРИНУДЕ

У 2024. години, мере принуде су употребљене 54 пута и то физичка снага 8, гумена палица 6, везивање 14 и издвајање 26 пута. Од почетка године била је једна мера принуде издвајање до 24 сата.

Увидом у документацију у Служби за обезбеђење утврђено је да се у вези са применом мера принуде састављају извештаји који, осим података о лицу према којем су мере примењене и службеним лицима која су их применила, датума и времена када је дошло до примене, садрже и део где се укратко описује догађај који је претходио примени мере принуде, да ли је лице упозорено или не, начин на који је мера принуде употребљена, те да ли је било последица по лице. Такође, извештај садржи и податке о томе ко је обавештен о догађају и примени мера принуде и да ли је поднета дисциплинска пријава, а у последњем делу садржи и мишљење надзорника о тачности података и навода из извештаја и мишљење начелника Службе за обезбеђење о томе да ли је мера принуде примењена у складу са важећим прописима.

Извештаји о употреби мера принуде издвајање, која је и најчешће примењивана мера принуде, углавном пружају детаљан опис околности под којима су мере примењене, односно пружају довољно података о разлозима за примену мере принуде и начину њихове примене. Међутим, наведено није случај када су у питању извештаји о употреби мере принуде физичка снага и гумена палица. Наиме, ови извештаји не садрже све релевантне околности на основу којих би оцена законитости њихове примене могла бити објективно дата. Иако се у извештајима у највећем броју случајева наводи у чему се састојао активан и пасиван отпор, исти не садрже детаљније податке о томе у чему се састојала физичка снага која је примењена (осим у појединим извештајима и то само назнака да се ради о увежбаним техникама), из којих разлога употреба физичке снаге није дала резултате и због чега је било неопходно употребити гумену палицу у интензитету и мери у којој је употребљена, односно не постоје подаци о томе по којим

деловима тела је примењена и колико пута. Тако, примера ради, у једном извештају се наводи „…и на моју наредбу лице није хтело да изађе из собе и ухватило се за кревет. Пошто се оглушило о наређење према њему се употребила мера принуде физичка снага, а потом и гумена палица". У другом извештају је наведено „затечен АА како виче на нас, машући рукама према нама и ставио се у положај за напад (гард). По издавању наређења да се смири исти је наставио са још агресивнијим понашањем те је из тог разлога употребљена мера принуде физичка снага, гумена палица до престанка пружања отпора…"

**НПМ указује да штури извештаји, генерално, отежавају ефективну контролу у погледу поступања запослених приликом употребе мера принуде и испитивање евентуалне одговорности уколико би дошло до прекорачења, док потпуни и детаљни извештаји о примени мера принуде омогућавају контролу и штите како оног према коме је мера примењена тако и запослене који меру примењују.**

НПМ сматра да је потребно да припадници Службе за обезбеђење који су применили мере принуде увек у својим извештајима детаљније опишу околности које су довеле до примене мере принуде и начин на који је одређена мера принуде примењена. На пример, уколико се ради о употреби физичке снаге, потребно је навести технику или захват и део тела лица лишеног слободе на којем је она примењена или, уколико се ради о употреби гумене палице, потребно је навести колико је пута употребљена гумена палица и по којем делу тела лица. Такође, уколико је основ за примену мере принуде активан отпор лица лишеног слободе, потребно је навести на који начин је тај отпор манифестован.

6.

| |
|---|
| УТВРЂЕНО<br><br>У ОЗ Суботица извештаји Службе за обезбеђење о примени мера принуде употреба физичке снаге и гумене палице не пружају довољно података о разлозима за примену мера принуде и начину њихове примене. |
| *РАЗЛОЗИ*<br>*Потребно је да у затворском систему постоје детаљни прописи о примени мера принуде, укључујући и одредбе о службеним извештајима који се морају сачинити након употребе мере принуде.*[23]<br>*Писани извештај службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања.*[24] |
| **ПРЕПОРУКА**<br>**Служба за обезбеђење у ОЗ Суботица ће у извештајима о примени мера принуде употреба физичке снаге и гумене палице детаљније описивати разлоге за примену мера принуде и начин њихове примене.** |

Лица над којима су мере примењене воде се на обавезне лекарске прегледе (одмах након примене мере и поновљени преглед у прописаном року). Видео снимци ванредног догађаја у којем су примењене мере принуде се изолују и чувају на компакт диску.

[23] Европска затворска правила, прав. 65.е.
[24] Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 4.

Обављен је ненадзирани разговор са једним лицем које је у претходном периоду било на издвајању, због самоповређивања. Навео је да му је психолошку подршку пружао васпитач кад год му је потребна, а да се преглед код психијатра заказује.

„Лекарски извештај у случајевима издвајања и примене мере принуде" је стандардизовани образац који садрже податке о томе када је обављен први и други лекарски преглед, налаз лекара, уочене повреде и напомене уколико их има. Увидом у поједине извештаје уочено је да се други лекарски преглед обавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере. Такође, након сваке мере принуде попуњава се и извештај лекара о повредама, а целокупна документација се доставља управнику.

У једном извештају лекара о повредама које су настале након примена мера принуде употреба физичке снаге и гумене палице није било детаљнијих навода лица о томе како су повреде настале, односно по којим деловима тела је задобио ударце гуменом палицом, колико пута, као ни у чему се састојала физичка снага која је према њему примењена. **НПМ на овом месту указује на важност потпуног и детаљног прикупљања и бележења навода лица о настанку повреда, јер само такви подаци омогућавају лекару да формира своје мишљење о повезаности навода лица о начину настанка повреда и констатованих повреда, а наведено омогућава и ефективну истрагу евентуалних случајева злостављања и утврђивање одговорности учинилаца.**

## 2.6. ПОВРЕДЕ

Служба за здравствену заштиту има једног лекара и три медицинске сестре, као и психијатра који долази једном недељно или по потреби и чешће. Радним данима радно време је од 7 до 20, а викендом од 7 до 19 часова.

Лекар обавља прегледе у вези свих насталих повреда о чему се воде и књиге евиденција: књига самоповређивања, књига повреда на раду, књига повреда насталих у сукобима лица лишених слободе, као и књига евиденција о лекарским прегледима након примене мера принуде. Лекарски прегледи се обављају у амбуланти и према наводима лекара, а што су потврдила и лица лишена слободе са којима је тим НПМ обавио разговоре, обављају се без присуства службених лица. Приликом посете НПМ затвореном одељењу ОЗ Суботица, у току је био лекарски преглед и уочено је да се припадник Службе за обезбеђење налазио изван амбуланте на удаљености да не види и не чује садржину разговора.

Приликом прегледа лица која имају повреде, лица скидају одећу ради обављања инспекције целог тела и повреде се фотографише. У вези са настанком било које повреде на лицу лишеном слободе, лекар попуњава Извештај о повредама који садржи рубрике : наводи лица лишеног слободе о начину настанка повреда, опис утврђених повреда као и њихов шематски приказ, те мишљење лекара о повезаности навода лица и насталих повреда. Увидом у поједине извештаје лекара о повредама уочено је да се уписују наводи лица о начину настанка повреда, повреде су детаљно описане у погледу локализације, величине, изгледа, броја и др, повреде су уцртане на шему тела, а наведено је и мишљење лекара о повезаности навода о начину настанка повреда и констатованих повреда.

Уколико лекар посумња да је повреда настала као последица злостављања о томе обавештава начелника, као и вођу смене, уз предају релевантне документације, који потом исту достављају управнику завода. Управник завода даље писаним путем обавештава јавно тужилаштво.

## 2.7. НАВОДИ О ЗЛОСТАВЉАЊУ

Током обиласка спаваоница, тим НПМ обавио је разговоре са преко 25 осуђених и притворених лица и нико од њих није имао примедбе на злостављање од стране службених лица. Наводи о злостављању од стране запослених у заводу нису примљени ни од два лица са којима су обављени индивидуални разговори, од којих је једно лице у претходном периоду било на извршењу изречене дисциплинске мере упућивање у самицу у трајању од 5 дана, а друго у издвајању због самоповређивања.

### 2.7.1. ПОДНЕСЦИ И ПРИТУЖБЕ

ОЗ у Суботици води „Књигу поднесака лица лишених слободе“ која представља евиденцију интерних поднесака које су лица лишена слободе упутила одређеној служби или овлашћеном лицу завода. Евиденција садржи следеће податке: име и презиме лица које је упутило поднесак, служба/овлашћено лице коме је упућен поднесак, потпис лица лишеног слободе које предаје поднесак, потпис командира који заприма поднесак, датум и време пријема поднеска, датум пријема и потпис службеног лица које преузима поднесак, датум и потпис лица лишеног слободе које прима одговор на поднесак.

Током обиласка Завода, тим НПМ није уочио да постоје обрасци поднесака доступни лицима лишеним слободе. Према службеним наводима, обрасце интерних поднесака Служба за обезбеђење даје лицима лишеним слободе на захтев. Један примерак поднеска остаје лицу, један се одлаже у лични лист, а по једном се поступа и то је примерак који лице прима заједно са писаним одговором на самом поднеску.

Такође, води се и евиденција поште коју лица лишена слободе упућују ван завода, другим органима или физичким лицима, а лицу се издаје потврда о дописивању која садржи податак о томе ко упућује писмено и број собе, коме се писмено упућује и адресу примаоца, датум предаје, као и потписе лица лишеног слободе и овлашћеног службеног лица.

Постоји и евиденција обраћања судији за извршење кривичних санкција (по притужбама притвореника, захтевима за судску заштиту осуђеника или жалбама у законом предвиђеним случајевима), односно евиденција изјашњења - одговора које завод сачињава на захтев судије за извршење. У 2024. години било је 3 таква предмета, а у 2025. години ниједан.

У ОЗ у Суботици у 2024. години, као ни у 2025. години до дана посете НПМ, није било притужби лица лишених слободе.

Током обиласка завода, тим НПМ је уочио да постоји сандуче за поверљив разговор са управником, које је доступно лицима лишеним слободе приликом изласка на шетњу или коришћења права на телефонски разговор. Према службеним наводима, само управник има кључ од сандучета и два пута недељно га отвара и узима писмена из њега. Увидом у регистратор писаних обраћања управнику, уочено је да иста садрже молбе и захтеве различите врсте (за разговор, цигарете и слично), а да се поједине односе на здравствену заштиту. На молбама постоји забелешка о поступању (затражен извештај лекара о здравственом стању, обављен разговор или прослеђено васпитачу, надзорнику или сл.).